

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.О.
СУХОМЛИНСЬКОГО

"Погоджено"
Декан факультету
дошкільної та
початкової освіти

_____ професор
Т.М. Степанова
« 27 » 03 _____ 2018р.

"Затверджую"
Проректор з наукової роботи

_____ професор
А.Л.Ситченко
« _____ » _____ 2018 р.

ПРОГРАМА
вступного іспиту до аспірантури
зі спеціальності
011 Науки про освіту

Миколаїв
2018

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Головним завданням програми кандидатського іспиту із спеціальності загальна педагогіка та історія педагогіки є з'ясування на рівні світоглядної позиції ступеня осмислення і усвідомлення науковцями–початківцями генези розвитку педагогічної науки та педагогічної практики, сутності і значення педагогіки, засад національної освіти; комплексна перевірка якості професійно– педагогічних знань, умінь і навичок, стану їх готовності до дослідницької діяльності в галузі педагогіки.

Програма включає опорні питання нормативних вузівських навчальних курсів «Педагогіка», «Основи науково–педагогічних досліджень», «Історія педагогіки», передбачає обізнаність фахівців з фундаментальними засадами загальної педагогіки, історії загальної педагогіки, історії української педагогіки, порівняльної педагогіки, професійної педагогіки, народної педагогіки.

Оцінювання відповідей пошукувачів проводиться за існуючими сталими вимогами і нормами, а також з урахуванням:

- публічного «захисту» фахівцем дослідницького задуму, який відображено в науковому рефераті з обраної теми дисертаційного дослідження;
- здатності мислити науково-педагогічними категоріями;
- об'єктивності «бачення» закономірностей і своєрідності розвитку світової, вітчизняної, регіональної освіти;
- сформованості науково–педагогічного стилю мислення особистості; вміння оцінювати плідні педагогічні ідеї, об'єктивність та неупередженість, розкріпаченість від ідеологічних нашарувань її суджень;
- схильності до наукової і педагогічної творчості.

Комплектація екзаменаційних білетів передбачає системне відображення вузлових питань з зазначених складових частин програми.

Перший розділ «Загальна педагогіка» включає підрозділи: «Загальні основи педагогіки», «Розвиток особистості», «Педагогічний процес», «Педагогічні інновації», «Учитель сучасної школи», «Процес навчання», «Теорія виховання», «Порівняльна педагогіка».

Перший розділ передбачає висвітлення теоретико–методологічного фундаменту педагогічної науки, її понятійно–категоріального апарату. Це означає потребу знати зміст Законів України «Про освіту», «Про середню освіту», Державної національної програми «Освіта», «Україна XXI ст.7, «Положення про середній загальноосвітній навчально-виховний заклад», концепцій національного виховання.

Пошукачі повинні розкривати сутність педагогічних понять: предмет, завдання, методи, головні категорії педагогіки, джерела розвитку педагогічної науки, система педагогічних наук, педагогічний процес, мета і завдання виховання молоді у сучасних умовах розбудови національної школи в Україні.

Давати характеристику процесу розвитку дітей різного шкільного віку. Знати вікову періодизацію розвитку дітей у педагогічній науці, особливості навчання й виховання дітей різних вікових груп.

Знати методи науково–педагогічних досліджень у середній і вищій школі України.

Пошукач повинен володіти системними знаннями з дидактики. Тому до програми включені найактуальніші дидактичні проблеми. Розкриваючи сутність процесу навчання, пошукувач зобов'язаний виявити розуміння навчального процесу як цілісної педагогічної системи, що включає в себе педагогічні цілі та завдання, які їх конкретизують, зміст освіти, методи і форми організації навчання, педагогічні технології.

Він має знати різні типи навчання, межі їх використання і ті педагогічні завдання, які доцільно розв'язувати з їх допомогою, добре орієнтуватися в питаннях про виховні та розвивальні можливості навчання і принципи їх використання, способи раціонального застосування сучасних комп'ютерних

систем як вітчизняного, так і зарубіжного виробництва.

Вміти розкрити роль і місце вчителя в навчально-виховному процесі, функції вчителя, вимоги до нього.

Пошукувач повинен виявити розуміння суті і спрямованості педагогічних інновацій, охарактеризувати інноваційні навчальні заклади, сучасні педагогічні технології.

З'ясування суті, мети, принципів, форм і методів виховання особистості передбачають питання з теорії виховання. До програми включено питання національного виховання молоді та його складових частин.

Поглиблене й повне розуміння педагогічних явищ, подій, творчої спадщини видатних українських і зарубіжних педагогів, визначення перспектив у галузі дошкілля, шкільництва, національної освіти і виховання, педагогічної науки по-справжньому можливі на основі їх ретроспективного аналізу. Збудити ці позитиви в пошукувачів покликані питання з історії зарубіжної та української педагогіки, які містяться відповідно у другому і третьому розділах («Історія загальної педагогіки», «Історія української школи і педагогічної думки»). Другий і третій розділ програми побудований на основі хронологічно-проблемного підходу.

Четвертий розділ програми «Народна педагогіка в історико-педагогічному аспекті» передбачає висвітлення суті української народної педагогіки, основних етапів розвитку і становлення, змісту і провідних завдань, здобутків, принципів, ідеалів, історичних традицій, а також ролі, місця та шляхів раціонального використання у сучасному родинно-громадсько-шкільному вихованні історичних традицій та тенденцій розвитку етнопедагогіки.

Програма розрахована на аспірантів та пошукувачів.

Подана в кінці програми рекомендована література для самостійного опрацювання носить орієнтовний характер і не виключає власних ініціатив пошукувачів у їх доборі та використанні.

1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Педагогіка – наука про освіту, навчання та виховання дітей. Джерела розвитку педагогічної науки (традиції, звичаї людей, народна педагогіка; філософія, психологія, етнографія, історія, археологія тощо; світова й вітчизняна практика, спеціально організовані педагогічні дослідження, досвід авторських шкіл). Завдання педагогічної науки. Виникнення й розвиток педагогічної науки.

Головні категорії педагогіки (виховання, навчання, освіта, формування, розвиток). Система педагогічних наук. Взаємозв'язок педагогічної теорії та практики.

Методи і процес педагогічного дослідження (традиційні методи, педагогічний експеримент, тестування, анкетування тощо).

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Процес розвитку особистості (спадковість, середовище, виховання, саморозвиток), підходи до процесу розвитку (теорія двофакторності, біогенетичний підхід, соціологічний підхід, діяльніший підхід).

Рушійні сили розвитку індивіда. Закономірності розвитку дитини. Головні умови розвитку дитини (праця, навчання, гра, діяльність, спілкування). Діагностика розвитку школярів (тести). Вікові й індивідуальні особливості розвитку. Вікова періодизація (історія питання; Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, К. Ушинський). Сучасна вікова періодизація і педагогічний процес. Особливості навчання виховання дітей різних вікових груп (молодший шкільний вік (6–10 р.), середній шкільний вік (10/11–15 р.), старший шкільний вік (15–18). Індивідуальні особливості учнів (типологія школярів; обдаровані й педагогічно занедбані діти).

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС

Педагогічний процес як система (рушійні сили педагогічного процесу, головні характеристики педагогічного процесу, функції педагогічного процесу, закономірності й принципи педагогічного процесу (дидактичні, виховні). Навчання і виховання як головні складові цілісного педагогічного процесу. Самоосвіта й самовиховання – вищий етап розвитку педагогічного процесу. Критерії ефективності цілісного педагогічного процесу. Основні складові педагогічного процесу (типи діяльності – навчання, праця, гра, спілкування; середовище – сім'я, школа).

Мета виховання (історія питання). Мета і завдання виховання в середній школі. Мета і завдання виховання в сучасній національній школі. Завдання національного виховання (розумове, фізичне, трудове, громадянське, моральне, естетичне. Сучасні підходи до освіти і виховання дітей та молоді. Система педагогічних методів (навчання, виховання). Організація педагогічного процесу.

Основні інститути соціалізації дитини (сім'я, освітні заклади, позашкільні заклади, дитячі об'єднання).

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ

Суть і спрямованість інновацій. Авторські навчально-виховні заклади. Інноваційні навчально-виховні заклади. Системи організації педагогічного процесу (історія питання, сучасні аспекти). Сучасні педагогічні технології.

УЧИТЕЛЬ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Роль і місце школи в навчально-виховному процесі. Функції сучасного вчителя (цілеполягання, діагностична, прогностична, розвивальна, проєктивна, планування, інформаційна, організаційна, оціночно-контрольна, корекційна, аналітична). Вимоги до вчителя. Творчість вчителя. Педагогічна майстерність вчителя. Організація та управління діяльністю вчителя. Директор навчально-виховного закладу і вчитель.

ПРОЦЕС НАВЧАННЯ

Сутність процесу навчання, його структура, методологія. Зміст освіти. Освітні стандарти. Зміст освіти в середній школі. Зміст освіти в національній школі. Закономірності й принципи навчання. Контроль і оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Актуальні проблеми сучасної дидактики (диференціація, індивідуалізація навчання, інтеграційні процеси, групова форма організації, гуманізація та гуманітаризація навчання, формування критичного мислення).

ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ

Суть і зміст процесу виховання. Основні закономірності й методологія виховного процесу. Теоретико-методологічна характеристика основних напрямів виховання. Загальні методи виховання. Національне виховання, його суть і зміст. Організаційні форми виховної роботи. Актуальні проблеми теорії та практики національного виховання (громадянське виховання, патріотичне виховання, цінності виховання, соціально-правове виховання, особистісний підхід у вихованні, духовний розвиток особистості). Українська народна педагогіка про виховання дітей і молоді.

ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Порівняльна педагогіка як галузь педагогічної науки. Предмет порівняльної педагогіки, завдання та методи дослідження.

Чинники впливу на розвиток сучасної освіти (глобалізація, економічний розвиток, соціальний, культурний попит).

Сучасний стан та перспективи розвитку освіти у провідних розвинутих країнах та Україні (США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Японія). Загальні тенденції реформування сучасних світових освітніх систем. Тенденції розвитку систем дошкільного виховання в розвинутих країнах.

Початкова школа: сучасний стан та перспективи реформування у

різних країнах світу.

Особливості реформування середньої освіти в розвинених країнах світу. Приватні загальноосвітні заклади в сучасних освітніх системах Заходу. Основні напрями розвитку системи середньої професійної освіти. Тенденції розвитку системи вищої освіти. Освіта дорослих. Дистанційна освіта. Провідні підходи до вирішення завдань ефективності навчального процесу.

Диференціація освіти в провідних розвинутих країнах. Проблеми стандартизації освіти в провідних зарубіжних країнах. Характеристика моделей європейської школи.

Система виховних цінностей у сучасному шкільництві Заходу. Форми й методи соціалізації дитини в освіті зарубіжжя.

Альтернативні навчально-виховні заклади у країнах Заходу в ХХ ст. Проблема інтеграції в сучасній школі і педагогіці.

2. ІСТОРІЯ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

ВИХОВАННЯ У ПЕРВІСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Концепції генези первісного виховання: еволюційно-біологічна (Ш. Летурно, Дж. Сілтсон) та психологічна (П. Монро). Становлення виховання як особливої форми діяльності людини. Виникнення сім'ї і родинного виховання.

ШКОЛА І ВИХОВАННЯ У СТАРОДАВНЬОМУ СВІТІ

Виховання і навчання в умовах цивілізації Давнього Сходу: встановлення традицій сімейного виховання (літературні пам'ятки), зародження нових способів соціалізації молоді (спеціальні підготовки жреців, воїнів, чиновників), виникнення і розвиток писемності і пов'язаного з ним запровадження шкіл (виникнення професії вчителя, характер шкільництва зорієнтований на жорстоку дисципліну, застосування покарань). «Дім табличок» у Древній Месопотамії. Школа Древнього Єгипту.

Виховання і школа у Стародавній Індії (вплив кастовості і релігії на виховання).

Педагогічна думка Древнього Китаю (погляди Конфуція на виховання).

Виховання і школа в античному світі. Школи Древньої Греції (предмети: читання, письмо, співи; використання абаки, стила; терміни навчання); специфіка виховання у Спарті; особливості шкіл в Афінах (витоки ідеї гармонійно розвиненої особистості, принцип агоністики, платні заклади: мусичні школи і гімнастичні (палестри); гімнасії і ефебії як суспільні навчальні заклади). Педагогічні ідеї Сократа («майевтика», сократичний метод викладу). Педагогічна діяльність Платона (застосування ним Академії, його погляди на виховання, принцип «виховуючого» навчання). Педагогічна діяльність Арістотеля (застосування Лікею, його принцип піклування про «всі три види людської душі»). Школа епохи Елінізму (новий ступінь шкільної освіти – граматичні школи, зміни

У статусах гімназій і філій, формування вищої освіти у вигляді філософських шкіл).

Виховання і школа Древнього Риму (вплив давньогрецьких зразків освіти на організацію навчання в Римі; самобутність – у пріоритеті принципу «корисності», практичної спрямованості освіти; «програма семи вільних мистецтв»); структура системи навчання (тривіальні школи, граматичні школи, легіони, риторичні школи). Педагогічні погляди Катона Старшого, Ціцерона і Квінтіліана.

Вплив раннього християнства на виховання і навчання (Євангеліє як етичний орієнтир виховання, християнські школи катахумени як попередниці школи катехизису).

ВИХОВАННЯ І ШКОЛА ЕПОХ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА ВІДРОДЖЕННЯ

Освіта у Візантії і її вплив на європейську середньовічну педагогічну думку.

Основні традиції західноєвропейського виховання і навчання (релігійність і авторитарність виховних ідеалів кафедральних і

монастирських шкіл, відхід від греко-римських зразків виховання і використання «семи вільних мистецтв» у навчанні, схоластика і її видатні представники – Фома Аквінський, Пер Абеляр; рицарське виховання, виникнення і розвиток різних видів міських шкіл та університетів).

Педагогічна думка і школа епохи Відродження (XIV–XVI ст.).

Педагогічна тріада: класична освіта з опорою на античність, фізичний розвиток і громадське виховання; педагогічні погляди Вітторіно да Фельтре і його «Дім радості»; ідеї Т. Мора про загальну освіту для всіх дітей, про виховання молоді у процесі трудової діяльності; педагогічні погляди Еразма Роттердамського.

Представники Реформації (XV–XVI ст.) як проповідники ідей загального елементарного навчання міських дітей Катехизису рідною мовою, посилення незалежності школи від церкви і запровадження учительства як професії.

ШКОЛА І ПЕДАГОГІКА У НОВИЙ І НАЙНОВІШИЙ ЧАС

*Школа і педагогіка Західної Європи і Північної Америки
у середині XVII – кінці XVIII ст.*

Педагогічні ідеї Я.Коменського і його «Велика дидактика» (принцип природовідповідності, вікова періодизація, перше у світовій педагогіці керівництво по дошкільному вихованню «Материнська школа», початкова школа як школа рідної мови, дидактичні принципи: наочність навчання, свідомість засвоєння предметів, системність викладу, посильність і міцність знань; класно-урочна система Коменського; його підручники; моральне виховання і роль дисципліни). Готський шкільний статут (1642). Обґрунтування принципу поєднання навчання з продуктивною працею.

Педагогіка і школа за часів Просвітництва.

Педагогічні погляди Джона Локка (його трактат «Думки про виховання» як виклад принципів виховання джентельмена). Концепція

природовідповідного виховання педагогічного роману «Еміль, або Про виховання» Жан-Жака Руссо (періодизація розвитку людини і узгоджені з нею завдання виховання, педоцентризм, критика догматики і станової системи виховання, ідеї вільного виховання).

Клод Анрі Гельвецій та його книга «Про розум» (ідеї перебудови освіти у демократичному дусі: індивідуалізація навчання, відмова від пріоритету церкви у формування моралі підростаючого покоління, вимога громадянського виховання на «благо нації»).

Педагогічні погляди Дені Дідро (принцип доступності загальної освіти, її безкоштовність і відокремлення від церкви; ідеї реформування освіти колегів – концентричність викладу, розширення програми природничо-наукового циклу і звуження класичної освіти). Педагогічні ідеї і шкільні проекти за часів Французької революції ХУІІІ ст. Проект реорганізації системи народної освіти Ж.Кондорсе.

Німецька міська (латинська) школа і гімназія, англійські і американські граматичні школи, французькі колежі як головні заклади повної загальної освіти у ХУІІ – ХУІІІ ст.

«Філантропін» І.Базедова як приклад учбового виховного закладу нового типу. Розвиток ідей Ж.-Ж. Руссо у діяльності філантропів.

Школа і педагогіка у Західній Європі і США у ХІХ ст.

Особливості розвитку школи і педагогіки на Заході за нового часу (національно-державна специфіка, розбіжності між напрямками педагогічної думки, шкільного законодавства і системи освіти).

Педагогічна діяльність і спадщина Й.Песталоцці (його теорія елементарної освіти, холістичний зміст мети виховання, ідея виховуючого навчання, розробка методики початкового навчання і деяких часткових методик). Дошкільна педагогіка. «Виховання людини» і теорія гри Фрідріха Фребеля.

Керівництво, навчання і моральне виховання як засоби виховання гармонійної особистості за педагогічними поглядами Йогана Фрідріха

Гербарта.

Дидактика розвиваючого навчання природовідповідності і культуровідповідності як головні ідеї Фрідріха Адольфа Дістервега. Типологія загальноосвітніх закладів Ф.Шлеймахера. Особливості типів початкової і середньої школи на Заході у ХІХ ст.

Зарубіжна школа і педагогіка першої половини ХХ ст.

Соціальна педагогіка як вияв педагогічного традиціоналізму. Ідеї представників Соціальної педагогіки Е.Дюркгейма (його концепція виховання як залучення кожного члена суспільства до «колективних уявлень» свого часу), П.Наторпа (його погляди на важливість виховання волі). Педагогіка неотомізму як спроба синтезу релігії і педагогіки. Школа у Вальфдорфі. Містико-антропологічна концепція Рудольфа Штайнера. Овід Декролі і реформаторська педагогіка. «Нові школи» і погляди на їхню сутність А. Ферьєра, О. Демолена.

Ідея «громадянського виховання» і трудової школи у спадщині Г. Кершенштейнера.

Здобутки експериментаторської педагогіки, досягнуті А. Лаєм (школа дії), А. Біне, Е. Клапередом, Е. Торндайком.

Педагогічні погляди на дошкільне виховання Марії Монтессорі.

Джон Дьюї – яскравий представник педагогічного «інструменталізму» і прихильник методу навчання шляхом діяння.

Ідеї вільної шкільної общини у педагогічній діяльності О. Нілла. Традиції вальдорфської школи Р. Штайнера і їхнє сучасне продовження. Педагогічна технологія С. Френе.

Експериментальні школи США (У. Кілпатрік і метод проектів, К. Уошборн і Вінетка–план, Е. Паркхерст і Дальтон-план).

Екзистенціалістична педагогіка і погляди Ж.-П. Сартра.

Сучасна школа в зарубіжній педагогіці.

Сучасні дидактичні концепції Заходу (традиційна парадигма,

раціоналістична модель, феноменологічний напрям).

Теоретичні концепції виховання (соціологізаторська парадигма і біопсихологічний напрям).

Пріоритети виховання у душі загальнолюдських цінностей, в ім'я миру.

Існуючі підходи до розв'язання проблеми демократизації освіти (егалітаризм загальної освіти та диверсифікація освіти згідно з індивідуальним нахилом).

Напрями модернізації навчально-виховного процесу в зарубіжній школі. Традиції практики шкільного виховання у розвинених країнах світу.

3. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ

ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ ВИХОВАННЯ У ПЕРВІСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Розвиток освіти і виховання дітей в епоху палеоліту, неоліту і трипільської культури. Писемність. Велесова книга – першоукраїнський літопис.

ШКОЛА, ОСВІТА І ВИХОВАННЯ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Зумовленість характеру виховання, його змісту, форм і методів географічним положенням, природними та соціальними умовами становлення української народності. Створення буквенно–звукової графіки письма. Становлення феодальної держави та прийняття християнства як основні чинники розвитку грамотності на Русі. Значення реформ Володимира Святославовича для розвитку освіти, сутність поняття «книжне вчення». «Школи грамотності та «школи книжного вчення» в Київській Русі, особливості навчання і виховання в них. Методи вивчення азбуки (буквоскладальний метод). Пам'ятки педагогічної думки XI–XII ст. «Слово про закон благодаті» митрополита Іларіона – перша праця з вітчизняної

дошкільної педагогіки.

ОСВІТА Й ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ У XIV–XV ст.

Вплив на розвиток української культури та освіти феодальної роздробленості, перебування українських земель в складі Польщі, Литви, Угорщини та Молдавії. Ослаблення значущості освіти в Україні. Посилення впливу латинських та католицьких шкіл. Школи при монастирях. Павло Русин. Юрій Дрогобич.

Розвиток шкільництва в Галицько-Волинській державі.

ОСВІТА Й ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ В XVI–XVII ст.

Характер освіти в Україні в XVII ст. Елементарні школи, колегіуми. Церковні православні школи. Приходські школи, школи підвищено-елементарного рівня.

Виникнення друкарства. Видавнича діяльність українських першодрукарів. Перші друковані навчальні книги (слов'янорусський буквар І. Федорова).

Виникнення і роль братських шкіл. Київська братська школа. Львівська братська школа. Відкриття Острозької Академії. Києво-Могилянська Академія – виникнення, етапи розвитку і становлення. Просвітницька та культурна діяльність П. Могили. Демократичні ідеї освіти й виховання в українській педагогіці епохи відродження. Творчість М. Смотрицького. «Граматика Мелетія Смотрицького». Діяльність П. Беренди, його енциклопедія. «Риторика» І. Галятовського. Педагогічні погляди Є. Славинецького та Є. Полоцького. Педагогічна діяльність С. Яворського. Ф. Прокопович та його роль у розвитку педагогічної думки в Україні. Система виховання козацької молоді (січові, мистецькі, полкові, школи). Створення козацької педагогіки, її сутність та особливості.

ШКОЛА І ПЕДАГОГІКА В УКРАЇНІ В XVIII ст.

Розвиток українського шкільництва у XVIII ст. Рівень освіти на Лівобережжі та Слобідській Україні. Полкові початкові школи. Січові школи. Головна січова школа (1754–1768). Парафіяльні школи. Колегіуми. Харківський колегіум. Діяльність мандрівних дяків. Втрата Україною автономії (1775) та зруйнування Січі. Реформа 1786 р. і зміни в освіті. Система освіти на Правобережній Україні. Указ Петра I 1720 р. про заборону друкувати книжки українською мовою і вилучення українських текстів із церковних книг. Освітня політика Катерини II. Наказ 1789 р. про закриття українських шкіл та заборону української мови у навчальних закладах.

Особливості проекту Батуринського університету (1760).

Життя та діяльність Г. Сковороди (1772-1794). Принципи та завдання виховання у педагогічних поглядах Г. Сковороди.

Стан розвитку освіти на західноукраїнських землях. Шкільні реформи Марії Терезії (1777), Йосифа II (1781). Едукаційна комісія і нова система шкільництва.

СТАНОВЛЕННЯ ШКОЛИ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ

(перша половина XIX ст.)

Знищення елементів української освіти російським царатом та процеси уніфікації в освітній галузі. Реформування системи освіти за правління Олександра II. Статут 1804 р. і його наслідки. Реакційна сутність Статуту, виданого Миколою I (1828). Стан освіти і школи. Кирило-Мефодіївське товариство і його освітня програма.

Загальна характеристика освітніх установ України у першій половині XIX ст. (церковно-парафіяльні школи, повітові школи, гімназії, ліцеї, університети). Відкриття Харківського університету (1805). Відкриття Київського університету (1834). Виникнення і розвиток Гімназії вищих наук у Ніжині (1820). Львівський університет (етапи становлення і розвитку). Духовні семінарії. Духовні училища. Прихідські (початкові) школи. «Інститути шляхетних дівчат». Єпархіальні школи. Недільні школи (кінець

50–их). Русифікація навчання у навчальних закладах.

Життя і педагогічна творчість М.Костомарова. Викладацька та просвітницька діяльність. Етнографічні розвідки.

Ідеї національного виховання у спадщині М. Драгоманова. Просвітницька діяльність М. Драгоманова.

Педагогічні погляди Т. Шевченка (1814–1861). Освітньо-виховний ідеал.

Сімейне виховання. «Букварь Южнорусский»,

Стан освіти в Західній Україні на початку XIX століття та пробудження національної самосвідомості та освітньої справи. Стан освіти в Східній Галичині, на Буковині та в Закарпатті. Боротьба українців за рідну мову та проти політики айстро-угорської імперії у галузі освіти. «Руська трійця». «Русалка Дністрова».

Становище національної освіти й культури на західноукраїнських землях після революції 1848 р. Просвітницьке товариство Талицько-Руська Матиця» (1848). Політична реакція. Післявоєнне десятиріччя (1851–1861) в розвитку освіти на західноукраїнських землях. Педагогічні погляди та діяльність О.Духновича (1803–1865).

ОСВІТА І ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА В УКРАЇНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX ст.

Громадсько-педагогічний рух в Україні 60–х рр. XIX ст. Створення Громад на Україні (Київська, Одеська, Полтавська, Харківська, Чернігівська та ін), їх значення у розвитку ідей про національну освіту. Визначні діячі–громадівці (В. Антонович, Б. Грінченко, М. Драгоманов, П. Житецький, О. Кістяківський, М. Костомаров, В. Науменко, О. Русов та ін.) Просвітницька діяльність Громад, Недільні школи. Значення діяльності М. Пирогова.

Життя, педагогічна діяльність та педагогічна спадщина К. Ушинського. Діяльність земств у галузі освіти. М. Корф.

Політика царського уряду щодо освіти українців. Валуєвський циркуляр. Емський указ. Шкільні реформи в Російській імперії у 60–80 рр.

XIX ст. Типи навчальних закладів. Відкриття Новоросійського університету (1865).

Внесок у розвиток педагогічної думки прогресивних діячів другої половини XIX – початку XX ст.; М. Драгоманова, М. Грушевського, В. Науменка, О. Музиченка, Я. Чепіги, Є. Чикаленка). Просвітницька діяльність Х. Алчевської. Педагогічна спадщина Т. Лубенця.

Вплив подій 1905 р. на умови розвитку української педагогічної думки. Просвітницькі товариства. Роль і значення української преси у розробці проблем національної школи («Рада», «Громадська думка» та ін.) Педагогічний журнал «Світло». Створення національних підручників. Просвітницька діяльність та педагогічні ідеї Б. Грінченка. Внесок у розвиток української педагогіки С. Русової. Педагогічна спадщина С. Васильченка.

Особливості розвитку народної освіти в другій половині XIX – на початку XX ст. на землях Західної України. Відкриття Чернівецького університету (1875). Педагогічні погляди Ю.Федьковича та І.Франка.

УКРАЇНСЬКА ШКОЛА Й ПЕДАГОГІКА ВІД РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОТРЯСІНЬ 1917 Р.

ДО КІНЦЯ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ /1917–1945/

Боротьба за українську школу в період визвольних змагань українського народу (1917–1920). Освітня політика українських урядів (Центральної Ради, Гетьманату, Директорії). Курс на розбудову національної школи та відображення цього в державних документах про освіту. Педагогічні погляди М. Грушевського, Внесок у розбудову рідної школи перших національних міністрів (І. Стешенка, М. Василенка, П. Холодного, І. Огієнка). Педагогічна спадщина С. Русової.

Освітньо-педагогічні перетворення на центральних українських землях з часу встановлення радянської влади. Діяльність Народного комісаріату освіти (НКО) в справі реформування освітньої галузі. «Положення про єдину

трудова школа УСРР» (1919). Основні засади побудови нової школи в Україні.

Розвиток української системи освіти у напрямі соціального захисту дітей на основі «Декларації Наркомосу УСРР про соціальне виховання дітей» (1920) та постанови НКО «Про дитячі будинки». Г. Гринько та Я. Ряппо – теоретики та організатори нової системи освіти.

Радянська освіта. «Кодекс законів про народну освіту УСРР» (1922). Освітня робота і боротьба за соціалізм. Коренізація та українізація. Роль народних комісарів освіти О. Шумського (1924–1927 рр.) і М. Скрипника (1927–1933 рр.) в справі українізації. Зміна сутності терміну «українізація» протягом 20-х років.

Пошуки нових шляхів розвитку освіти. Орієнтація на передову педагогічну думку Західної Європи та США. Вплив на українську школу педагогічних поглядів Дж. Дьюї. Особливості змісту освіти у комплексних навчальних програмах. Авторські концепції комплексності (Г. Іваниця, О. Музиченко, І. Соколянський, Я. Чепіга). Комплексно-проектна (з 1930) та проектна (1931) системи навчання. Швидкоминучість ідеї інтеграції у зв'язку із зміною освітньої парадигми.

Розвиток педології як науки про виховання дитини. Видатні вчені – представники педологічної науки (О. Залужний, І. Соколянський, В. Протопопов). Педагогічні погляди С. Чавдарова.

Педагогічна система А. Макаренка. Життя та діяльність вченого. Основні положення теорії А. Макаренка про колектив. Особливості використання праці як фактору виховання. Засади родинного виховання у творчості вченого.

Уніфікація освітньої галузі у 1930–1940-их роках. Сталінські репресії в Україні і їх вплив на освіту. Освітня діяльність в «Спілці визволення України». Розвиток методичної науки. Постанови ЦК ВКП(б) про організацію і зміст роботи радянської школи. Українська школа в роки Великої Вітчизняної війни.

Українське шкільництво на західноукраїнських землях. Польська політика утравізму в освіті Галичини (1919–1920). Функціонування Львівського університету та інших українських закладів освіти у підпіллі. Роль у розвитку шкільництва Галичини греко-католицької церкви на чолі з митрополитом А. Шептицьким. Українське шкільництво Буковини під владою Румунії (з 1918 р.). Розвиток українського шкільництва Закарпаття у складі Чехії (з 1919 р.). Вклад у збереження рідної мови та освіти О.Кобилянської, А.Волошина, М.Підгірянки.

РОЗВИТОК ОСВІТИ, ШКОЛИ Й ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ у 50–их – 90-х рр. ХХ ст.

Процеси демократизації в країні і їх вплив на школу.

Зміст закону «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР» (1958): запровадження загальної обов'язкової восьмирічної освіти; визначення типів навчальних закладів, що давали повну середню освіту (середні загальноосвітні трудові політехнічні школи з виробничим навчанням, вечірні (змінні) середні загальноосвітні школи з трирічним терміном навчанням, технікуми, середні спеціальні навчальні заклади); школи-інтернати. Позитивні та негативні риси цього закону.

Переведення середніх загальноосвітніх трудових політехнічних шкіл з виробничим навчанням з одинадцятирічного на десятирічний термін навчання. Предметні комісії, розробка навчальних планів і програм. Реформування організації змістусередньої освіти.

Розвиток середньої, вищої та професійної освіти у 60-70 рр. Перехід початкової школи від чотирирічного циклу навчання до трирічного. Обов'язковість середньої освіти. Сутність постанови «Про заходи дальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи УРСР» (1966). Зміни у змісті освіти. Навчальні плани та програми.

В.Сухомлинський – видатний український педагог-гуманіст. Актуальні

проблеми навчання та виховання в контексті педагогіки В.Сухомлинського.
В.Сухомлинський про виховання особистості

Розвиток українського шкільництва за умов зміцнення тоталітарного режиму (70-80 рр.). Освітня політика урядів Радянського Союзу та її вплив на розвиток української освіти. «Статут середньої загальноосвітньої школи» (1970) і визначення завдання середньої школи як єдиної, трудової і політехнічної. Постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про завершення переходу до загальної середньої освіти молоді і подальший розвиток загальної школи» (1972). «Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про народну освіту» (1973). Зміни у змісті освіти. Суть і зміст виховання в радянській школі в 60–80 рр. Постанови уряду про мову навчання, спрямовані у напрямі русифікації української молоді. Постанова «Про додаткові заходи щодо вдосконалення вивчення російської мови в загальноосвітніх навчальних закладах УРС» (1983).

Криза освіти. Спроби уряду Радянського Союзу реформування освіти та причини їх невдачі (Постанова «Основні напрями реформи загальноосвітньої та професійної школи» (1984). Подальша русифікація української школи.

Громадянський рух за перебудову освіти в Україні. Закон про мови (1989).

Вклад українських вчених у розвиток національного шкільництва, педагогічної науки (А.Бондар, Т.Бугайко, Ф.Бугайко, П.Волинський, Г.Костюк, В.Онищук, С.Литвинов, О.Мазуркевич, І.Синиця, В.Смаль, М.Стельмахович, В.Сухомлинський та ін.).

Проголошення незалежності України (1991) – можливість і потреба будівництва національної освіти в Україні.

ОСВІТА В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ДУХОВНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ.

Найважливіші напрями відродження освіти в Україні. Інтеграція національної освіти України в світовий освітній простір. Обов'язки держави

щодо здійснення загальної середньої освіти в Україні. Закон України «Про освіту» (1991; 1996). Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI ст.») (1993). «Положення про середній загальноосвітній навчально-виховний заклад» (1992).

Концепції національного виховання (1994, 1996). Концепція позакласної виховної роботи загальноосвітньої школи (1992).

Створення Академії педагогічних наук України (1992) і її роль у розвитку національної педагогічної науки.

Конституція України (1996) про освіту. Положення про ступеневу систему освіти в Україні (1993).

Вища освіта в Україні; реалії, тенденції, перспективи розвитку. Указ Президента України «Основні напрями реформування вищої освіти в Україні (1995). «Положення про державний вищий навчальний заклад освіти» (1996). Основні напрямки перебудови вищої і середньої спеціальної освіти в Україні.

Закон України «Про загальну середню освіту» (1997). Концепція системи управління народної освіти (1999).

Інноваційні процеси, нові типи шкіл. Педагогічні технології. Позашкільні заклади. Створення нових альтернативних навчальних закладів. Альтернативна освіта.

4. НАРОДНА ПЕДАГОГІКА В ІСТОРИКО–ПЕДАГОГІЧНОМУ АСПЕКТІ

Суть понять «народна педагогіка», «етнопедагогіка». Використання народної педагогіки в родинно-громадсько-шкільному вихованні. Народне родинознавство. Народне дитинознавство. Батьківська педагогіка. Народна дидактика. Народна педагогічна деонтологія.

Становлення української етнопедагогіки. Особливості етапів

історичного розвитку української народної педагогіки. Історія розвитку української етнопедагогіки. Поняття «традиції етнопедагогіки». Ідеал української етнопедагогіки. Основні принципи і засоби української етнопедагогіки.

Народна педагогіка в становленні і розвитку педагогічної науки. Використання народної педагогіки видатними педагогами (А.Коменський, Й.Песталоцці, О.Духнович, Г.Сковорода, К.Ушинський, Б.Грінченко та ін.). Висвітлення української етнопедагогіки в науковій літературі. В.Сухомлинський і українська етнопедагогіка.

Народна педагогіка про виховання. Мета, зміст, принципи виховання. Форми, методи виховання. Самовиховання і перевиховання. Народна педагогіка про сімейне виховання. Трудове виховання – основа народної педагогіки. Про моральне виховання. Розумове виховання і народна педагогіка. Естетичне і фізичне виховання.

Народна дидактика. Головна мета народної дидактики. Принципи й методи навчання. Форми організації навчання. Народна дидактика про письменство, книгу, школу, вчителя. Народознавство. Педагогіка народознавства.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Абдуллина О.А. Педагогическая практика студентов: учебн. пособие / О.А. Абдуллина, И.А.Загрязкина. – М.: Просвещение, 1990. – 175 с.
2. Азаров Ю.П. Искусство воспитания. – М.,1985.
3. Алексеев Ю.М. Україна: освіта і держава (1987–1997).– К.: Експрес – об'ява, 1998.
4. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти в Україні. Історія. Теорія. – К.: Либідь, 1998.
5. Антология педагогической мысли Украинской ССР. – М.: Просвещение, 1988.
6. Артюшина М.В. Психолого–педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі: навч. посібн. / За ред.. М.В.Артюшиної, О.М.Котикової, Г.М.Романової. – К.: КНЕУ, 2007. – 258 с.
7. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований. – М., 1982.
8. Бабишин С.Д. Школа і освіта давньої Русі (IX–1 пол. XIII ст.).– К., 1973.
9. Березівська Л.Д. Освітньо–виховна діяльність київських просвітницьких товариств (друга половина XIX – поч. XX ст.).– К.: Молодь, 1999.
10. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання. – К.: ІЗМН, 1998.
11. Богуславський М. Структура сучасного історико-педагогічного знання
12. Богущ А.М. Дефініція «духовність» і «моральність» в аспекті національного виховання в Україні / А.М.Богущ // Морально–духовний розвиток особистості в сучасних умовах: зб. наук. праць / АПН України, Ін–т проблем виховання. – К.,2000. – Кн. 1. – С. 18 – 23.
13. Бордовская Н.В. Педагогические условия эффективности исследовательской деятельности студентов / Н.В.Бордовская // Педагогика. –

2013. – № 9. – С.70 – 77.

14. Букач М.М. Основи наукових досліджень у соціальній роботі [Текст] : навч. посіб. / Букач М. М., Попова Т. С., Клименюк Н. В. ; Чорномор. держ. ун-т ім. П. Могили, Голов. упр. праці та соц. захисту населення Миколаїв. облдержадмін. – Миколаїв : ЧДУ ім. П. Могили, 2009. – 284 с.

15. Василькова Ю.В. Педагогические взгляды Шарля Фурье. – М.: Педагогика. 1986.

16. Васькович Г. Шкільництво в Україні (1905–1920 рр.) – Мюнхен, 1996.

17. Веремчук А.П. Теоретичні основи виховання у працях ХХ века. – М., 1999.

18. Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку. – К., 1996. Вовк Л.П. Громадсько–педагогічне сподвижництво в Україні: (Етапи і

19. Волошин М., Волошин Р. Становлення національної школи. – Дрогобич, 1993.

20. Вульфсон Б.Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI

21. Вульфсон Б.Л., Малькова З.А. Сравнительная педагогика. – М., 1996. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія. – Рівне, 1996.

22. Гессен С.И. Основы педагогики.– М., 1995.

23. Гинецинский В.И. Образовательный стандарт – проблема теоретической педагогики // Педагогика.–1999.– №8.

24. Гончаренко СУ. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. Гриценко М.С. Нариси з історії школи в Українській РСР (1917–1966 рр.).–К., 1966.

25. Гусак П.М., Мартіросян Л.А. Історія педагогіки України: посібник. – Луцьк, 1998.

26. Державна національна програма «Освіта»: Україна ХХІ століття – Київ, 1994.

27. Джоана Грохульська. Карл Роджерс. Концепція Освіти // Шлях

освіти.– 1997.–№2.

28. Джуринский А.Н. Зарубежная школа: история и современность /Учеб. пособие.– М., 1998.

29. Джуринский А.Н. Зарубежная школа: современное состояние и тенденции развития. – М., 1993.

30. Джуринский А.Н. История педагогики. Учебное пособие для студентов педагогических вузов,– М., 1998.

31. Джуринский А.Н. Развитие образования в современном мире. – М., 1999. Дистервег Адольф. Избранные педагогические сочинения. – М.: Учпедгиз.

32. Дорошенко Д.І. Нарис історії України (передмова О.І. Денисюка).– Л., 1991.

33. Дроб'язко П.І. Українська національна школа: її витоки і сучасність. – К.: Академія, 1997.

34. Європейська педагогіка і Василь Сухомлинський як сучасний педагог– гуманіст. Матеріали Міжнародної конференції /Вищі– ред. О.В.Сухомлинська. –К, 1993.

35. Єгоров Г.С., Лавриченко Н.М. Тенденції розвитку порівняльної педагогіки за кордоном //Шлях освіти,–1999.– №1.

36. Живодьор В.Ф. та ін. З історії національного шкільництва: Навчально– методичний посібник /В.Ф.Живодьор, ААСбруєва, М.Ю.Рисіна; Інститут зміс– ту і методів навчання. – К., 1998.

37. Животко А.П. Історія української преси /Упоряд., авт. іст.– біографічного нарису та приміт. М.С.Тимошик. – К.: Наша культура і наука, 1999.

38. Закон України «Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР

39. Закон України «Про загальну середню освіту / /Освіта.–1997.– 27 серпня.

40. Закон України «Про освіту» від 23 травня 1991 р. // Відомості

Верховної Ради.–1991.–№34.–С.451.

41. Збірник законодавчих і нормативних актів про освіту. – Київ, 1994.– Вип.1. Ігнатенко П.Р. та ін. Виховання громадянина. – К., 1997.

42. История педагогики / Под ред академика РАО А.И.Пискунова. – М.: ТЦ

43. История педагогики: [Учебник для студентов пед. институтов] Н.А.Константинов, Е.Н.Медінский, М.Ф.Шабаева. 5-е изд., доп. и перероб.– М.: Просвещение, 1982.

44. Інтерактивні технології навчання: Теорія, досвід: метод. посібник / Уклад. О.Пометун, Л.Пироженко. – К.: А.П.Н., 2002. – 136 с.

45. Історія педагогіки /За ред. М.С.Гриценка. – К.: Вища школа, 1973.

46. Історія України в особах: ХІХ–ХХ ст. Я.Войцехівська (кер. авт. кол.), В.Абліцов, О.Божко та ін.. К.: Україна, 1995.

47. Історія–педагогіки: посібник–практикум /За ред. проф. М.В.Левківського, докт.пед. наук О.А.Дубасенюк.– Житомир: Житомирський державний педагогічний університет, 1998.

48. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання.– К., 1997.

49. Качмар В.М. За український університет у Львові. Ідея національної вищої школи у суспільно–політичному житті галицьких українців /кін. ХІХ – поч. ХХ ст./ Львівський держ. ун–т ім. І.Франка. – Л., 1998.

50. Кобернік О. Проективна педагогіка і національна школа //Шлях освіти,– 2000.– №1.

51. Коваль Л.Г., Зверева І.Д., Хлебнік С.Р. Соціальна педагогіка. – К., 1997.53.Коменский Ян Амос. Избранные педагогические сочинения [В 2-х т.].– М.: Педагогика.1982.

52. Конституція України. – К., 1996.

53. Концепція системи управління народної освіти демократичної держави //Освіта.–1992.– 28 березня.

54. Концепція безперервної системи національного виховання. – К, 1994. Концепція національного виховання //Освіта.–1994.– 26 жовтня.

55. Концепція позакласної виховної роботи загальноосвітньої школи
56. Концепція середньої загальноосвітньої школи України / Інформаційний збірник Міністерства освіти..– №1–2,1992.
57. Коротяєв Б.І. Методи навчально–пізнавальної діяльності учнів. – К., 1991. Коротяєва–Камінська В.О. Українознавчий аспект змісту педагогічної освіти (1917–1995 рр.).– К.,1997.
58. Костюк Г.С. Учебно-воспитательный процесс и психическое развитие личности. –К., 1989.
59. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва. Навчальний посібник для педагогічних навчальних закладів.– Тернопіль, 1996.
60. Кремень В. XXI сторіччя: нова освітня політика / В.Кремень // Дошк. вихов. – 2003. – № 1 – С. 3 – 5.
61. Крип'якевич І.П. Історія України.– Львів: Світ, 1990.
62. Крушинський В.Ю., Левенець Ю.А. Історія України. Події. Дати. Факти. – К. 1997.
63. Кузь В.Г., Руденко Ю.Д., Губко О.Т. Українська козацька педагогіка і духовність.– Умань, 1995.
64. Листопад О.А. Теоретичні і прикладні аспекти проблеми діагностування творчого потенціалу особистості / О.А.Листопад // Наша школа. – 2–13. – № 3. – С. 8 – 13.
65. Лікарчук І.Л. Професійно-технічна освіта України: історичний шлях і перспективи [Монографія].–К.: Педагогіка, 1999.
66. Лозова В.І., Троцько Т.В. Теоретичні основи виховання і навчання. – Харків, 1997.
67. Локк Джон. Соч.: В 3 т.– М.: Мысль, 1985.
68. Любар О.О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. Історія української педагогіки.– К.: Інститут змісту і методів навчання МО України, 1998.
69. Любар О.О., Федоренко Д.Т. Історія педагогічної думки і освіти в

Україні: Навч. посібник для студентів педагогічних навчальних закладів.– К., 1993.

70. Ляшенко О. Державний стандарт середньої освіти: концептуальні засади //Шлях освіти.–1998.– №2.

71. М.С.Грушевського. – Рівне: Тетіс, 1998.

72. Мазур П.І. Отчі світильники: Сторінки з історії школи і педагогічної думки в Україні епохи Відродження (XV ст. – поч. ХУІІІ ст.): Навчальний посібник.– Донецьк: Український культурологічний центр.

73. Майборода В.К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки

74. Макаренко А.С. Избранные педагогические сочинения. В 2–ух томах.– М.: Педагогика, 1978.

75. Макаренко А.С. Сочинения. В 7–ми т. Ред. коллегия: И.А.Каиров.– М.:1960. Марушкевич А.А. Науково–педагогічна спадщина І.Огієнка /Київський ун–т ім. Т.Шевченка. – К., 1998.

76. Мацейків Т.І. Трудове виховання підростаючого покоління в українській народній педагогіці / Т.І Мацейків. // Рад. школа.–1985.– №6.

77. Мельник Л. Історія України: курс лекцій.– К., 1991.

78. Мельничук О.С. Історія педагогіки України: Навч. посібник / Кіровоградський держ. пед. університет ім. В.Винниченка. – Кіровоград, 1998.

79. Мироненко О.М. Морально–естетична діяльність школярів в умовах позашкільного закладу. – К., 1994.

80. Нариси історії українського шкільництва (1905–1933 рр.): Навчальний посібник / За ред.. О.В.Сухомлинської. – К: Заповіт, 1996.

81. Наумов Б. Поліцентризм як система сучасної педагогіки // Шлях освіти. – 2000.– №1. Нежин, 1993.

82. Нежинский А.П. А.С.Макаренко и педагогика школы. – К., 1976.

83. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. / І. Огієнко. –К., 1991.

84. Основи національного виховання: Концептуальні положення. – К., 1993.
85. Основи педагогічної майстерності /За ред. І.А.Зазюна. – К., 1998.
86. особливості).–К.: ТОВ «Міжнародна фінансова агенція», 1997.
87. Очерки истории ШКОЛИ и педагогической мысли народов СССР с древнейших времен до конца ХУП века /Отв. ред. Днепров З. – М., 1989.
88. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР (1917–1941 гг.) / Отв. ред. Н.П.Кузин, М.Н.Колмакова, З.И.Равкин. – М.: Педагогика, 1980.
89. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР (1961–1986 гг.) Под ред Ф.Г.Паначина, М.Н.Колмаковой, З.И.Равкина.– М.: Педагогика, 1987.
90. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР. XVIII – первая половина XIX в. /Под ред. М.Ф.Шабаевой. – М.: Педагогика, 1973.
91. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР. Конец XIX–начало XX в. / Под ред. З.Д. Днепров, С.Ф.Егорова, Ф.Г.Паничина, Б.К.Тебиева.–М.: Педагогика, 1991.
92. Паламарчук В.Ф. Школа учит мислити, – М., 1986.
93. Педагогика. Учебное пособие для студентов педагогических вузов и педагогических колледжей // Под ред. П.И. Пидкасистого. – М., 1996.
94. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов. – М.: Школа–Пресс, 1997.
95. Педагогическое наследие / Я.А.Коменский, Д.Локк, Ж.–Ж.Руссо, И.Г.Песталоцци/. Сост. В.М.Кларин, А.М.Джуринский. – М.: Педагогика, 1989.
96. Песталоцци И.Г. Избранные педагогические сочинения: В 2-х т.– М.: Педагогика, 1981.
97. Петров В. Діячі української культури (1920-1940 рр.) жертви

більшовицького терору. – К., 1992.

98. Пилипчук Олег Ярославович та ін. Історія науки та освіти в Україні (найдавніші часи – перша третина ХХ ст.): Навчальний посібник з українознавства: О.Я.Пилипчук, О.Ф.Коновець, Л.П.Яресько. – К.: ТОВ «Міжнародна фінансова агенція».– 1998.

99. Пирогов Н.И. Избранные педагогические сочинения. / Н.И. Пирогов– М.: Педагогика, 1985.

100. Пискунов А.И. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики. / А.И. Пискунов– М.: Просвещение, 1981.

101. Підласий І.П. Діагностика й експертиза педагогічних проєктів. / Підласий І.П. – К., 1998.

102. Побірченко Н.С. Короткий біографічний словник членів Київської Старої Громади (друга половина ХІХ –початок ХХ століття).– К.: Інтеллект, 1998.

103. Побірченко Н.С. Олександр Олександрович Русов – український громадський діяч, вчений, педагог. – К.– Педагогічна думка, 1998.

104. Побірченко Н.С. Павло Житецький – український вчений, педагог, громадський діяч. – К.: Педагогічна думка, 1997.

105. Подласый И.П. Педагогика. В 2-х книгах. – М., 1999.

106. Позашкільні заклади України. Концепція. – К.: Освіта, 1993.

107. Полек В. та ін. Відомі педагоги Прикарпаття /до 1939 р./: Біограф. Довідник / В.Полек, Д.Дзівінчук, Ю.Угорчак. Прикарпатський ун-т ім. В.Стефаника. – Івано-Франківськ.: Лілея – НВ, 1997.

108. Положення про професійний навчально-виховний заклад України

109. Положення про дошкільний виховний заклад України // Освіта.– 1993.– 10 вересня.

110. Положення про середній загальноосвітній навчально-виховний заклад

111. Положення про ступеневу систему освіти в Україні: Наказ Міністерства освіти України №311 від 21 серпня 1993 р.– К., 1993.

112. Полонська–Василенко Н. Історія України. / Н Полонська–Василенко 2-ге вид.: У 2-х т. – К., 1993.
113. Про реформу загальноосвітньої і професійної школи. Збірник документів і матеріалів. –К., 1984.
114. Проблеми сімейного та статевого виховання дітей і учнівської молоді. –К.:ІСДО, 1995.
115. Пшенічка П.Ф. Розвиток творчих здібностей учнів / Пшенічка П.Ф // Шлях освіти. – 1999.–№1.
116. Родинно-сімейна енциклопедія. – К.: Богдана, 1996.
117. Розвиток освіти і педагогічної думки на Україні / За ред. М. Ярмаченка. Рубльов О.С., Черченко Ю.А. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції (20–50–ті роки ХХ ст.).– К.: Наукова думка, 1994.
118. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. / Савченко О.Я. – К., 1997.
119. Саймон Б. Общество и образование (пер. с англ.).– М., 1989.
120. Самойленко Г. Нежинская филологическая школа (1820–1990).–
121. Сбруева А.А. Порівняльна педагогіка. – Суми: Редакційно–видавничий відділ СДПУ, 1999.
122. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М., 1998.
123. Семчишин М. Тисяча років української культури. – К., 1992.
124. Сікорський П.І. Методологічні підходи до розв'язання суперечностей педагогічного процесу //Шлях освіти.–1999.– №2.
125. Скульський Р.П. Учитесь быть учителем. / Р.П Скульський. – М., 1986.
126. Скуратівський В. Берегиня. – / В Скуратівський. – К., 1987.
127. Слепухов М. Сумнівні аксіоми радянської педагогіки / М. Слепухов // Шлях освіти.–1999.–№2.
128. Соколовська О.С. Науково-дослідна робота студентів як засіб формування екологічної культури майбутнього вихователя/

Соколовська О.С. // Всеукраїнська науково-практична конференція «Інтеграція науково–дослідної й навчальної діяльності як чинник професійного становлення особистості майбутнього фахівця природничої галузі»(м. Чернігів 4 грудня 2014 р.). – С. 19–21.

129. Соколовська О.С. Науково-дослідницька робота студентів як засіб формування творчої особистості майбутнього вихователя / Соколовська О.С. // Науковий вісник МДУ імені В.О Сухомлинського: збірник наукових праць. / гол.ред. В.Д. Будака. – Випуск 1.41 (93).– Т.1. – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2014. – 232 с. (серія «Педагогічні науки»). – С. 173-178

130. Соколовська О.С. Роль педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського у формуванні творчої особистості/ Соколовська О.С. // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки: збірник наукових праць/ за ред. Т.М. Степанової. – № 2 (49). травень 2015. – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2015. – С. 162–167.

131. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання.– Івано-Франківськ, 1996.

132. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. – К.: ІЗМН, 1997.

133. Степанова Т.М. Вплив тенденцій суспільного життя на розвиток інновацій у змісті передшкільної освіти // Вісник Черкаського університету. – Серія «Педагогічні науки». – Вип. 183. – Черкаси, 2010. – С. 57 – 62.

134. Степанова Т.М. Національно-патріотичне виховання молоді в системі неперервної освіти / Т.М. Степанова // Проблеми освіти: Наук. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН молодьспорту України. – К., 2012. – Вип. 72. – С. 3 – 6.

135. Степанова Т.М. Розробка змісту підготовки студентів заочної форми навчання до професійної діяльності в ДНЗ в умовах вузівської кредитно–трансферної системи навчання // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені П.Тичини / [гол. ред. М.Т.

Мартинюк]. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2012. – Ч. 3. – С. 288 – 295.

136. Степанова Т.М. Теоретичні концепції розбудови змісту освіти / Т.М.Степанова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць. – Т. I. – Випуск 37. – Серія «Педагогічні науки». – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2012. – С. 399 – 402.

137. Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення. – К.:ІЗМН, 1998.

138. Ступарик Б.М., Моцюк В.Д. Ідея національної школи та національного виховання в педагогічній думці Галичини (1772–1939 рр.). Прикарпатський ун-т ім. В.С.Стефаника. Каф. історії педагогіки.– Коломия: Вік, 1995.

139. Сухомлинский В.А.: Библиография / Сост. А.И. Сухомлинская, О.В.Сухомлинский. – К.: Рад. школа, 1987.

140. Сухомлинська О. Програми національного виховання в умовах освітніх модернізаційних змін / О.Сухомлинська // Шлях освіти. – 2010. – № 4. – С.4 – 8.

141. Сухомлинська О.В. Ідеї громадянськості й школа в Україні // Шлях освіти.–1999.–№4.

142. Сухомлинська О.В. Про стан теорії і практики виховання в освітньому просторі України // Шлях освіти.– 1998.– №3.

143. Сухомлинська О.В. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи // Шлях освіти.–1996.– №1.

144. Сухомлинський В.О. Вибр. твори.: В 5–ти т.– К.: Рад. школа.–1976.

145. Сучасні труднощі у створенні сприятливих педагогічних умов для формування фахової компетентності у молоді / О.Корсак // Вища школа. – 2013. – № 12. – С.53 – 60.

146. Сявавко Є.ї. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. – К.: Наукова думка.–1974.

147. Удосконалення управління навчально-виховними закладами. – К.: Хрещатик, 1996.
148. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: У 2-х т.– К.: Рад школа, 1983.
149. Ушинський К.Д. Твори. В 6-ти т.– К.: Рад. школа, 1954.
150. Федькович Ю. Поетичні твори, прозові твори, драматичні твори, листи.–К., 1985.
151. Філіпчук Г. Філософсько-соціологічні аспекти реформування освіти в Україні //Шлях освіти.–1996.– №2.
152. Фіцула М.М. Педагогіка.– Тернопіль, 1997.
153. Форми навчання в школі / За ред. Ю.І.Мальованого. – К., 1982.
154. Франко І.Я. Педагогічні статті і висловлювання. – К., 1961.
155. Френе Селестен. Избранные педагогические сочинения. Пер. с французского / Общ. ред.– Б.Л.Вульфсона. – М.; Прогресс, 1980.
156. Хайруддинов М. Учебно-воспитательный процесс в педвузе / М.Хайруддинов. – Симферополь, 2000. – 256 с.
157. Хайруддинов М.А. Духовно–нравственное воспитание школьников средствами эстетического воспитания / М.А.Хайруддинов. – Научно–педагогический журнал «Образование». – Теория и практика воспитания. – № 2 (69). – Казахстан. – 2014. –ь С.58 – 69.
158. Хайруддинов М.А. Этикет крымских татар // М.А.Хайруддинов М.А., С.М.Усеинов. – Симферополь: ИД «Тезис», 2010. – 304 с.
159. Харламов И.Ф. Педагогика: Учебн. пособие.– 3-е изд. – М.: Юрист, 1997.
160. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики: Учебн. пособие для студентов пед. институтов. – М.: Просвещение, 1981.
161. Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки. – К.: Рад. школа, 1961.
162. Цінності освіти і виховання: Наук-метод. Зб. за заг. ред О.В.Сухомлинської, ред. П.Р.Їгнатенка, Р.П.Скульського, упор.

О.М.Павліченка. –К., 1997.

163. Шаповал Ю.І. Україна 20–50–х років: сторінки ненаписаної історії.– К.: Наукова думка, 1993.

164. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності: Курс лекцій: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1999.

165. Якименко С.І. Педагогічні умови формування творчого освітньо-виховного середовища в позашкільних навчальних закладах / За заг. ред. С.І.Якименко. – К.: Вид. Дім «Слово», 2016. – 184 с.

166. Яремчук Б.Д. Національні проблеми загальноосвітньої школи України: історія і сучасність.– К., 1993.

167. Ярмаченко М.Д. Сучасність педагогічної спадщини А.С.Макаренка: До 100–річчя з дня народження.– К., 1988.

168. Ярмаченко Н.Д. Педагогическая деятельность и творческое наследие А.С.Макаренка. –К., 1989.